

УДК 332.122 : 338.45

Н.М.КАЧУРІНА

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

На основі авторської методики проведено дослідження регіональних особливостей розвитку промислового потенціалу країни, виявлено групи регіонів із спільними проблемами та перевагами розвитку потенціалу, розроблено стратегії та напрямки їх реалізації з урахуванням сильних і слабких сторін розвитку потенціалу кожної групи регіонів.

На основе авторской методики проведено исследование региональных особенностей развития промышленного потенциала страны, выявлены группы регионов с общими проблемами и преимуществами развития потенциала, разработаны стратегии и направления их реализации с учетом сильных и слабых сторон развития потенциала каждой группы регионов.

On the basis of the author's method there have been researched features of country industrial potential development, exposed groups of regions with common troubles and opportunities of potential development, developed strategies and directions of their realization taking into account strengths and weaknesses of each group potential.

Ключові слова: промисловий потенціал регіонів, інтегральна оцінка, кластерний аналіз, сильні та слабкі сторони, стратегія розвитку.

В сучасних умовах промисловий потенціал залишається основним джерелом економічного розвитку України. Необхідність децентралізації державних функцій з управління соціально-економічним розвитком регіонів обґрунтовує необхідність розробки стратегій і напрямків промислового розвитку регіонів. Проект Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 р. передбачає активізацію регіональної промислової політики [1].

Науковцями розробляються методологічні засади формування та реалізації державної промислової та державної регіональної промислової політики: систематизовано загальні для всіх регіонів методи та інструменти державного регулювання промислового розвитку [2, с.140; 3; 4, с.315]. Проте недостатньо обґрунтовані стратегія та пріоритетні напрями промислового розвитку для окремих регіонів, а саме: при дослідженні територіальних особливостей розвитку промислового потенціалу враховані переважно абсолютні показники, а не якісні характеристики та структурні проблеми розвитку і використання промислового потенціалу.

Завданням даного дослідження є обґрунтування стратегічних пріоритетів та напрямків розвитку промислового потенціалу в регіонах України на основі вдосконаленої методики оцінки рівня його використання та розвитку.

Авторська методика оцінювання рівня використання і розвитку промислового потенціалу заснована на оцінці масштабності, рівня розвитку та використання промислового потенціалу регіонів за 38 показниками. Результати оцінки показали, що в Україні спостерігається диференціація регіонів за рівнем розвитку та особливостями використання їх промислового потенціалу, хоча серед деяких регіонів спостерігаються його спільні риси та проблеми. Тобто виділяються різні типи регіонів за рівнем розвитку та використання промислового потенціалу. Для виявлення типів було проведено групування регіонів за допомогою кластерного аналізу, за результатами якого побудовано табл.1, стовбці якої відповідають кластерам, сформованим за масштабністю та рівнем розвитку промислового потенціалу регіонів. Рядки таблиці – це кластери регіонів за рівнем використання промислового потенціалу.

В результаті проведеного групування було виявлено чотири групи регіонів, які відрізняються за типом використання промислового потенціалу, масштабністю проблем, а також за ступенем їх прояву.

Слід відмітити, що жодна з чотирьох груп не відповідає еталонному значенню рівня використання промислового потенціалу, що включає найвищий рівень використання ресурсних можливостей, масштабності та рівня розвитку промислового потенціалу. Найближче до еталону наблизилась четверта група, потім ідуть третя і перша групи, а найменш близькі до еталону регіони другої групи.

На основі проведеного комплексного оцінювання промислового потенціалу регіонів було згруповано сильні та слабкі сторони його розвитку для чотирьох груп регіонів (табл.2).

До першої групи увійшли регіони, де сформовано потужний промисловий потенціал, який визначає промисловий потенціал всієї країни, що відносить їх до пріоритетних регіонів для розвитку промислового потенціалу країни. Проте саме в цих регіонах зосереджено найбільші проблеми промислового розвитку, пов'язані з наявністю низькотехнологічних виробництв, що виробляють сировинну продукцію та забезпечують низькі темпи зростання промислового виробництва та ВДВ. Ці регіони, багаті на людські, природні й інвестиційні ресурси, використовують їх нерационально, загрожуючи екологічній безпеці та здоров'ю і життю населення.

Для першої групи пропонуємо реалізацію стратегії пріоритетної реструктуризації промисловості за активної підтримки місцевих та державних органів влади, яка передбачає напрями:

Таблиця 1 – Групування регіонів за рівнем використання промислового потенціалу (розроблено автором)

Ресурсно-цільовий підхід	Високий	10				IV		Волинська Чернівецька
		9				Київська	Кіровоградська Хмельницька	
		8				м. Київ		
	Середній	7			Одеська II	Херсонська Житомирська Львівська	III	Закарпатська Тернопільська м. Севастополь
		6	I	Полтавська	Ів.-Франківська	АРК Миколаївська	Сумська Харківська	
		5	Луганська					
		4				Чернігівська	Вінницька Черкаська	
	Низький	3		Запорізька				
		2	Донецька Дніпропетровська					
		1			Рівненська			
			1	2	3	4	5	6
			Масштабність висока, рівень розвитку низький		Масштабність низька, рівень розвитку низький	Масштабність низька, рівень розвитку середній	Масштабність низька, рівень розвитку високий	
			Результативний підхід					

Таблиця 2 – Сильні та слабкі сторони розвитку промислового потенціалу регіонів України

Група 1	Сильні сторони 2	Слабкі сторони 3
I – Луганська, Дніпропетровська, До- нецька, Запорізька, Полтавська	<ul style="list-style-type: none"> • наявність масштабного багатогалузевого промислового потенціалу, який відіграє високу роль як для самих регіонів, так і для країни в цілому; • висока продуктивність праці, високий рівень навчання персоналу та підвищення його кваліфікації, високий рівень оплати праці; • наявність власних джерел для інвестування в основний капітал (прибуток та амортизація); • високий рівень інновацій- ності промислової продукції (Луганська обл.). 	<ul style="list-style-type: none"> • низькі темпи зростання проми- слового виробництва, пов'язані з сировинною направленістю галузевої структури промисловості, перева- жанням у виробництві з низькою часткою ВДВ у вартості продукції, низьким технологічним рівнем ви- робництва. • висока енерго-, водо-, паливо- та матеріалоємність; • високий рівень зносу основних засобів, недостатні обсяги інвестицій в основний капітал, що призводять до низького рівня оновлення основ- них засобів (крім Луганської обл.); • порівняно низький рівень інноваційної активності промислових підприємств, інноваційного оновлен- ня основного капіталу, низькі обсяги науково-дослідних робіт на підприємствах; • високий забруднюючий вплив промислових підприємств регіонів на навколишнє середовище.
II – Івано-Франківська, Одеська, Рівненська, Житомирська, Хер- сонська, Львівська, Чернігівська, АРК, Миколаївська	<ul style="list-style-type: none"> • рівномірна структура промислової продукції за гру- пами товарів та за структурі технологічним рівнем вироб- ництва; низька та середня ефективність і темпи зростання промислового виробництва; • низька водо-, паливо-, матеріало- та енергоємність виробництва. (Одеська, Жито- мирська, Львівська, Херсонсь- ка, Чернігівська, АРК, Миколаїв-ська); • низький та середній рівень зносу основних засобів. (Одеська, Львівська, Жито- мирська); • високий рівень інновацій- ного оновлення основних засобів та інноваційність продукції. (Івано-Франківська); • низький рівень забруднен- ня навколишнього середовища (крім Івано-Франківської обл.). 	<ul style="list-style-type: none"> • низька частка у структурі проми- слового потенціалу країни. У структурі економіки регіонів промисловість займає не переважну, але одну з найбільших часток в порівнянні з іншими видами діяльності; • сировинна направленість проми- слового виробництва, низький технологічний рівень, низькі темпи зростання. (Івано-Франківська, Рівненська, Одеська); • низький рівень продуктивності праці, зарплати, навчання та пере- навчання працівників; • висока водо-, паливо-, матеріало- та енергоємність виробництва (Івано- Франківська, Рівнен-ська); • високий знос основних засобів (Івано-Франківська, Рівненська, Херсонська, Чернігівська, АРК, Миколаївська); низький рівень інвестицій, оновлення основних засобів, відсутність власних джерел інвестування;

Продовження табл.2

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> • низький рівень інноваційності нових основних засобів (крім Івано-Франківської); низький рівень інноваційної активності промислових підприємств, обсягів науково-дослідних робіт; • високий рівень забруднення. (Івано-Франківська).
III – Тернопільська, м. Севастополь, Харківська, Сумська, Вінницька, Черкаська	<ul style="list-style-type: none"> • висока частка промисловості в структурі економіки регіонів (Сумська, Харківська, Вінницька, Черкаська); • високі темпи зростання та висока ефективність промислового виробництва, спеціалізація на інвестиційній продукції та товарах широкого використання, переважання частки продукції з високим та середнім технологічним рівнем виробництва; • низький та середній рівень ресурсоемності виробництва; • низький коефіцієнт зносу (Закарпатська, Тернопільська); • високий рівень інноваційності продукції (Сумська, Харківська, Закарпатська, Тернопільська), технологічного оновлення (Сумська, Харківська, Вінницька, Черкаська); • низький рівень забруднення (Вінницька, Черкаська, Закарпатська, Тернопільська, м.Севастополь). 	<ul style="list-style-type: none"> • низька частка у структурі промислового потенціалу країни. • низький рівень зарплати та продуктивності праці. • високий рівень зносу основних засобів, низький рівень інвестицій, нестача власних джерел фінансування інвестицій. • низький рівень науково-дослідних робіт та інноваційного оновлення виробничих потужностей; низький рівень інноваційності продукції (Вінницька, Черкаська); низький рівень технологічного оновлення серед підприємств (Тернопільська, Закарпатська, м.Севастополь); • високий рівень токсичних відходів та низький рівень їх утилізації (Харківська, Сумська).

1) стимулювання розвитку виробництва кінцевої продукції з використанням наявної сировини шляхом створення нових, диверсифікації існуючих підприємств і створення регіональних та міжрегіональних технологічних ланцюжків;

2) підтримка розвитку імпортозаміщуючих виробництв;

3) підвищення якості промислової продукції;

4) організація навчання та перенавчання населення необхідним для пріоритетних видів виробництв професіям;

5) акумуляція інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації та перепрофілювання промислових виробництв;

6) стимулювання співробітництва промислових підприємств з науково-дослідними та освітніми установами з метою проведення досліджень та робіт по модернізації виробничих потужностей та

розробці інноваційної продукції, а також підготовки та перепідготовки кадрів відповідно до потреб підприємств;

7) стимулювання впровадження ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій;

8) використання механізмів санації або ліквідації особливо небезпечних для навколишнього середовища та здоров'я людей виробництв.

Для регіонів першої групи автор пропонує поруч з інструментами непрямого регулювання активно використовувати інструменти прямого впливу. Закономірним для держави буде активізація співробітництва з місцевою владою у даних регіонах для активізації підтримки вирішення місцевих проблем промислового розвитку, які не спроможні вирішити підприємства та місцева влада власними силами.

До другої групи за рівнем використання промислового потенціалу регіону увійшли області з найнижчим рівнем використання промислового потенціалу, для яких пропонується використовувати стратегію реструктуризації промисловості силами підприємств. Фактично за рівнем розвитку та використання ресурсних можливостей регіони другої групи подібні до першої, але, на відміну від останньої, друга група не відіграє значної ролі у промисловому потенціалі країни ні за обсягами промислової продукції, ні за величиною ВДВ. Тому, враховуючи обмеженість фінансових ресурсів в державі та необхідність вибіркового підходу до підтримки окремих регіонів, з точки зору розвитку промислового потенціалу регіони другої групи не є пріоритетними для держави.

Для другої групи можливі такі напрями розвитку промислового потенціалу:

- 1) підтримка загального підприємницького клімату;
- 2) концентрація на підтримці однієї (двох) найбільш пріоритетної галузі промисловості;
- 3) підтримка кооперації місцевих промислових підприємств між собою з метою вирішення спільних проблем промислового розвитку;
- 4) підтримка співробітництва місцевих промислових підприємств з підприємствами інших регіонів з метою отримання організаційної, інформаційної, маркетингової, науково-технічної та ін. форм підтримки.

Регіони третьої групи мають більш розвинуту структуру промислового потенціалу. Проблемаю для групи залишається низький рівень використання ресурсних можливостей. Тому модернізація виробництва та підвищення рівня використання ресурсів забезпечить перетворення цих регіонів на «точки зростання» промислового розвитку. У

першу чергу зусилля повинні бути направлені на модернізацію виробництва на основі його техніко-технологічного оновлення, а потім – на розширення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції.

Основні напрями розвитку промислового потенціалу третьої групи:

- 1) стимулювання науково-інноваційної діяльності, кооперації з науковими установами, інтелектуального розвитку працівників;
- 2) стимулювання залучення інвестицій в оновлення основного капіталу;
- 3) використання екологічно безпечних та ресурсозберігаючих технологій виробництва;
- 4) створення імпортозаміщуючих виробництв;
- 5) кооперація промислових підприємств з метою вирішення спільних проблем із залучення інвестицій та трансферу інноваційних технологій, використання вітчизняної сировинної продукції;
- 6) підвищення якості продукції.

Для третьої групи регіонів важливим є застосування прямих інструментів з метою проведення наукових досліджень в пріоритетних галузях промисловості та інвестицій в модернізацію підприємств пріоритетних галузей. У інших напрямках доцільно обмежитись непрямими методами регулювання з метою кооперації науки, виробництва та фінансово-кредитних установ.

До четвертої групи увійшли м. Київ, Київська, Закарпатська, Волинська, Чернівецька та Хмельницька області.

Проведений аналіз показав, що регіони, які увійшли до четвертої групи, є своєрідними «точками зростання» промислового потенціалу країни. Це регіони з найбільш прогресивним, динамічним та ефективним промисловим потенціалом. Закономірною стратегією для групи є розширення ринків збуту продукції, виробничих потужностей та підтримка високого рівня використання промислового потенціалу.

Пріоритетними напрямками розвитку промислового потенціалу регіонів четвертої групи є:

- 1) підвищення інтелектуального рівня працівників для забезпечення можливості освоєння інноваційних технологій;
- 2) стимулювання інвестицій у модернізацію та нарощення промислового виробництва з метою освоєння нових видів промислової продукції (імпортозаміщення), що сприятиме підвищенню зайнятості населення;
- 3) підвищення якості промислової продукції;
- 4) стимулювання кооперації між промисловими підприємствами для розробки (трансферу), впровадження і освоєння інновацій.

Увага держави щодо розвитку промислового потенціалу групи повинна бути приділена інструментам горизонтальної підтримки у сфері проведення наукових досліджень, створення спеціальних режимів оподаткування. Окрему групу складають пріоритетні виробництва, де необхідна пряма фінансова чи нормативно-правова підтримка.

Таким чином, аналіз промислового потенціалу регіонів для кластерів за типом розвитку промислового потенціалу дозволив розробити систему стратегічних пріоритетів і напрямків, а також окреслити основні інструменти розвитку промислового потенціалу для регіонів у кожній групі.

1. Загальнодержавна цільова економічна програма розвитку промисловості на період до 2017 року (проект). – Режим доступу: http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57966.

2. Волосюк М.В. Державна регіональна промислово-інноваційна політика: Дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Волосюк Марина Валеріївна. – К., 2008. – 206 с.

3. Федулова Л.І. Концептуальні засади державної регіональної промислової політики в умовах інноваційного розвитку / Л. І. Федулова // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №1 (6). – С.112-119.

4. Яковенко Л.І. Промислова політика в трансформаційній економіці: інвестиційний аспект: Дис. ... д-ра екон. наук : 08.01.01 «Економічна теорія» / Яковенко Лариса Іванівна. – К., 2001. – 405 с.

Отримано 02.09.2011

УДК 69.003 : 332.834

В.Ю.БОЖАНОВА, канд. техн. наук

Государственное высшее учебное заведение

*«Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры»,
г.Днепропетровск*

ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ВОЗМОЖНОСТИ ПРИОБРЕТЕНИЯ ЖИЛЬЯ НАСЕЛЕНИЕМ ПО ПРОГРАММАМ ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТОВАНИЯ

Усовершенствован методический инструментарий оценки инвестиционной возможности населения приобретения жилья по программам ипотечного кредитования, что позволяет определить уровень инвестиционной возможности населения на приобретение жилья и соответствующий уровень его доступности.

Удосконалено методичний інструментарій оцінки інвестиційної можливості населення на придбання житла за програмами іпотечного кредитування, що дозволяє визначити рівень інвестиційної можливості населення на придбання житла і відповідний рівень його доступності.

In the article a improved methodical instruments of investment opportunities to people to purchase housing mortgage program that allows to determine the level of investment